

3 Handel

3.1 SCB:s statistik över inrikeshandeln

Statistik rörande handeln med livsmedel tas fram löpande av SCB. I huvudsak avser statistiken omsättning i fasta och löpande priser och redovisning sker per månad eller kvartal och år. Någon uppdelning på olika varor och varugrupper sker ej. Branschindelningen är grov och baseras fr.o.m. 1995 års statistik på den nya näringsgrensindelningen SNI 92. Detaljhandel med livsmedel redovisas under "Livsmedelsdetaljhandel" (SNI 52.2) exklusive "Butikshandel med alkoholhaltiga och andra drycker" (SNI 52.25). I praktiken innefattas, när det gäller livsmedelsdetaljhandeln, som regel försäljningen inom hela dagligvaruområdet, dvs. även handeln med kemisk-tekniska artiklar såsom tvätt- och diskmedel, tandkräm, tvål och andra hygien- och rengöringsartiklar,

papper, tidningar, böcker, blommor m.m. ingår som regel. I många sammanhang uppfattas dock dessa avgränsningssvårigheter inte som något problem, eftersom andelen andra varor än livsmedel i dagligvaruhandeln är förhållandevis liten (ca 20–30 procent av dagligvaruhandeln's totala omsättning).

För detaljhandeln sker redovisning både i fasta och löpande priser. Redovisning sker i form av indextal per månad med basåret 1995.

Det bör nämnas att även Handels utredningsinstitut (HUI, se avsnitt 3.3) varje månad redovisar statistik rörande omsättningsutvecklingen i detaljhandeln. Olikheter i undersökningarnas uppläggning och avgränsning gör att HUI:s statistik ibland skiljer sig från SCB:s.

Tabell 3.1

Omsättningsutveckling inom detaljhandeln och inom hotell- och restaurangbranschen. Löpande och fasta kalenderkorrigerade priser inklusive moms (1995=100)*Retail trade and hotels and restaurants; development of operating income at current and fixed prices, taxes included (1995=100)*

	Detaljhandel, ej med motorfordon, reparation av hushålls- o. pers. artiklar	Egentlig detaljhandel, ej apoteks- o. systembutiker	Detaljhandel med brett sortiment (varuhus o. stormarknads- handel)	Detaljhandel med brett sortiment, livsmedel	Detaljhandel, mest livsmedel	Specialiserad butiks- handel med livsmedel, drycker o. tobak	Specialiserad butiks- handel med livsmedel och tobak	Hotell och restaurang
SNI92	52	52 (exkl. 52.25 o. 52.31)	52.1	52.11	52.11 o. 52.2	52.2	52.2 (exkl. 52.25)	55
<i>Löpande priser</i>								
1995	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1996	99,5	98,5	98,2	98,1	98,1	98,2	96,9	105,6
1997	102,4	102,7	102,3	102,4	100,6	93,2	89,9	109,6
1998	107,0	107,4	105,0	104,7	102,1	91,2	84,6	117,1
1999	113,3	113,1	107,9	107,2	105,1	96,0	86,4	127,5
0001	104,3	104,3	100,7	100,8	97,1	81,5	84,3	
0002	105,5	104,5	99,5	98,8	97,0	89,5	88,2	128,0
0003	118,2	117,2	109,4	108,9	107,3	100,9	94,4	
0004	114,3	114,1	110,3	110,0	107,7	98,2	88,0	
0005	124,5	123,8	113,7	113,1	110,7	100,7	91,7	144,4
0006	119,6	118,1	113,9	113,2	113,0	112,0	88,8	
0007	115,9	115,8	114,2	113,3	111,4	103,4	85,3	
<i>Fasta kalenderkorrigerade priser</i>								
1995	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1996	100,5	100,2	102,3	102,4	101,3	96,5	99,1	102,6
1997	102,8	103,5	105,0	105,1	102,1	89,7	85,4	105,5
1998	106,6	107,5	105,8	105,6	101,7	85,3	76,5	109,7
1999	112,7	113,2	107,9	107,2	103,9	89,8	80,6	115,7
0001	106,8	107,8	101,9	102,0	97,0	76,0	79,6	
0002	104,1	103,6	97,2	96,3	93,6	82,1	80,0	113,9
0003	118,3	118,1	109,2	108,6	105,7	93,6	88,1	
0004	113,8	114,4	109,6	109,2	105,7	90,8	81,4	
0005	121,6	121,4	110,7	110,0	106,6	92,1	83,1	128,1
0006	121,7	121,5	115,2	114,5	112,4	103,9	83,6	
0007	116,5	117,4	113,6	112,4	109,1	95,2	78,5	

Källa: SCB, Inrikeshandelsstatistiken.

3.2 Försäljning av alkoholhaltiga drycker

Alkoholinspektionen (t.o.m. 1993 Socialstyrelsen) utarbetar statistik över försäljningen av alkoholhaltiga drycker. Den baseras i huvudsak på uppgifter från partihandeln samt – när det gäller öl klass II – den särskilda skattemyndigheten i Ludvika.

Den redovisade försäljningen av alkoholdrycker motsvarar inte den totala konsumtionen vilken även omfattar konsumtion av hemmatillverkat vin, starköl och öl, illegalt tillverkade spritdrycker, smuggelsprit och alkoholdrycker som tagits in i landet i samband med utlandsresor. Olika uppskattningar föreligger om mörkertalets storlek. Enligt exempelvis Folkhälsoinstitutet är en dryg fjärdedel av alkoholkonsumtionen oregist-

rerad vilket betyder att den faktiska konsumtionen av ren alkohol är ca åtta liter per person och inte sex liter som uppges i tabell 3.2.2. Huvuddelen av statistikens mörkertal hänför sig enligt Folkhälsoinstitutet till legal försäljning och konsumtion (i första hand privat införsel) medan bara ungefär en femtedel är illegal genom hembränning eller smuggling.

Beträffande de försäljningsmedeltal som redovisas per invånare 15 år och däröver i tabell 3.2.2 bör man beakta att konsumtionen är kraftigt snedfördelad. Det finns uppskattningar som talar för att 10 procent av konsumenterna svarar för 50 procent av konsumtionen. Till detta kommer att 10–20 procent av den vuxna befolkningen inte alls konsumerar alkoholdrycker.

Tabell 3.2.1

Försäljning av alkoholhaltiga drycker (exklusive öl klass II) för konsumtion, 1 000 liter respektive mkr (inklusive servering i restaurang)

Retail trade of alcoholic beverages (excl. beer), 1000 litres and SEK, millions respectively, (incl. sales in restaurants)

	1 000 liter					Milj. kr.			
	Sprit- drycker totalt	Därav brännvin	Vin totalt	Därav starkvin	Starköl	Totalt	Sprit- drycker	Vin	Starköl
1980	57 787	39 114	79 237	11 628	91 776	10 391	6 676	2 311	1 404
1981	52 353	34 648	80 881	9 896	90 420	10 975	6 833	2 606	1 536
1982	52 260	34 458	86 826	10 419	99 541	12 271	7 381	3 052	1 838
1983	48 219	31 827	89 923	10 042	101 122	13 636	7 808	3 664	2 164
1984	45 161	29 812	96 722	9 619	104 942	14 552	7 901	4 148	2 503
1985	44 141	28 711	97 649	9 590	105 745	16 015	8 264	4 771	2 980
1986	45 558	29 815	99 979	9 456	120 123	17 351	8 631	5 145	3 575
1987	42 104	26 767	99 335	8 777	131 476	18 696	8 965	5 516	4 216
1988	40 934	25 640	102 286	8 673	148 102	19 883	9 093	5 766	5 024
1989	40 150	25 022	106 098	8 766	160 711	22 006	9 595	6 377	6 034
1990	37 841	23 458	104 780	8 387	162 474	23 518	9 801	6 951	6 766
1991	37 177	22 619	105 995	8 082	164 684	24 678	10 059	7 351	7 268
1992	35 807	20 699	108 632	7 961	173 316	24 229	9 630	7 377	7 222
1993	34 287	18 685	110 139	7 962	178 637	24 159	9 490	7 514	7 156
1994	32 245	16 960	114 767	7 504	191 909	25 522	9 484	8 220	7 818
1995	29 697	14 917	111 477	6 283	192 285	25 060	9 042	8 419	7 599
1996	27 154	..	117 440	5 678	182 411	26 095	8 801	9 317	7 977
1997	24 831	..	128 018	4 408	193 009	25 459	8 365	9 486	7 608
1998	24 050	..	129 729	3 102	194 065	26 070	8 550	9 994	7 526
1999	24 676	..	140 107	2 694	218 395	28 339	9 051	11 051	8 237

Källa: Socialstyrelsen och Alkoholinspektionen.

Tabell 3.2.2

Försäljning av alkoholdrycker, liter 100 procent alkohol per invånare 15 år och däröver

Sales of alcoholic beverages, litres 100 per cent alcohol per head of population aged 15 or more

År	Spritdrycker	Vin	Starköl	Öl IIB	Öl IIA	Summa
1954	3,32	0,39	.	.	1,21	4,92
1955	3,59	0,43	0,08	.	1,28	5,38
1956	4,15	0,37	0,09	.	1,17	5,78
1957	3,59	0,49	0,07	.	1,16	5,31
1958	3,15	0,53	0,07	.	1,11	4,86
1959	3,09	0,57	0,08	.	1,17	4,91
1960	3,00	0,61	0,09	.	1,12	4,82
1961	3,16	0,66	0,10	.	1,14	5,06
1962	3,23	0,69	0,11	.	1,11	5,14
1963	3,01	0,69	0,18	.	1,20	5,08
1964	3,29	0,73	0,17	.	1,25	5,44
1965	3,41	0,75	0,18	0,29	1,09	5,72
1966	3,37	0,78	0,14	1,11	0,64	6,04
1967	3,40	0,85	0,19	1,35	0,54	6,33
1968	3,23	0,89	0,33	1,66	0,47	6,58
1969	3,26	0,95	0,29	2,13	0,40	7,03
1970	3,34	1,05	0,27	2,13	0,37	7,16
1971	3,17	1,13	0,25	2,11	0,35	7,01
1972	3,32	1,30	0,23	2,09	0,32	7,26
1973	3,36	1,20	0,21	1,96	0,27	7,00
1974	3,71	1,27	0,21	2,04	0,20	7,43
1975	3,75	1,36	0,21	2,13	0,16	7,61
1976	3,88	1,39	0,21	2,10	0,12	7,70
1977	3,74	1,54	0,37	0,95	0,72	7,32
1978	3,75	1,47	0,65	.	1,14	7,01
1979	3,79	1,52	0,75	.	1,04	7,10
1980	3,42	1,53	0,78	.	1,01	6,74
1981	3,06	1,54	0,76	.	0,94	6,29
1982	3,03	1,59	0,83	.	0,96	6,41
1983	2,77	1,63	0,83	.	0,87	6,10
1984	2,58	1,73	0,85	.	0,85	6,01
1985	2,52	1,74	0,85	.	0,96	6,07
1986	2,59	1,77	0,96	.	1,02	6,34
1987	2,38	1,75	1,04	.	1,04	6,21
1988	2,31	1,81	1,17	.	1,11	6,40
1989	2,25	1,86	1,26	.	1,17	6,54
1990	2,10	1,83	1,26	.	1,22	6,41
1991	2,06	1,84	1,17	.	1,21	6,28
1992	1,96	1,84	1,22	.	1,31	6,33
1993	1,85	1,81	1,25	.	1,31	6,22
1994	1,72	1,86	1,32	.	1,43	6,33
1995	1,58	1,79	1,41	.	1,42	6,20
1996	1,5	1,9	1,3	.	1,3	6,0
1997	1,3	2,0	1,4	.	1,2	5,9
1998	1,3	2,0	1,4	.	1,1	5,8
1999	1,3	2,1	1,6	.	1,1	6,1

Källa: Socialstyrelsen och Alkoholinspektionen.

3.3 Butiks- och ägarstruktur

Statistik för handeln tas också fram av Handelns utredningsinstitut (HUI). Institutet ägs av Handelns arbetsgivarorganisation, Köpmannaförbundet och Grossistförbundet och har som uppgift att följa och analysera handelns utveckling. Bland annat har institutet en löpande statistik över antal dagligvarubutiker efter ägarkategori och butikstyp. Institutet gör också sammanställningar och analyser av den ekonomiska situationen och utvecklingen inom handeln, delvis på material som insamlas av SCB.

I tidningen Fri Köpenskap (som ges ut av Fri Köpenskap Förlags AB inom Axel Johnson-koncernen) och dess årliga specialnummer Svensk Dagligvaruhandel publiceras fortlöpande sammanställningar över situationen och utvecklingen inom handeln. Sammanställningarna baseras till stor del på egeninsamlat material och beräkningar. Liknande statistik publiceras av den ICA-ägda tidningen Supermarket.

För de olika butikstyperna i tabell 3.3.1 gäller enligt HUI följande definitioner:

En **dagligvarubutik** har ett allsidigt varusortiment av dagligvaror, dvs. sådana varor som fyller konsumentens dagliga inköpsbehov (livsmedel, kemisk-tekniska produkter, tidningar, blommor, tobak m.m.) och även i de flesta fall ett urval av dagliga specialvaror som damstrumpor, husgeråd etc.

Stormarknader. Försäljningsställen med minst 2 500 kvadratmeter säljyta, externt läge och varuhussortiment.

Varuhus. Försäljningsställen med minst 1 500 kvadratmeter säljyta, varuhussortiment och som ej är stormarknader.

Supermarkets. Dagligvarubutiker med minst 400 kvadratmeter säljyta.

Servicebutiker. Livsmedelsbutiker med dagligvarusortiment, högst 250 kvadratmeter säljyta, öppna på söndagar samt minst 70 timmar/vecka. (Servicebutik i anslutning till bensinstation benämns trafikbutik).

Övriga dagligvarubutiker. Livsmedelsbutiker med högst 399 kvadratmeter säljyta och som ej är servicebutiker.

Tabell 3.3.1

Antal dagligvarubutiker efter butikstyp

Number of everyday commodity shops by type of shop

	Stormarknader	Varuhus	Övriga supermarkets	Supermarkets totalt	Servicebutiker	Varav trafikbutiker ¹	Övriga dagligvarubutiker	Totalt
1976	36	321	1 132	1 489	787	(300)	7 754	10 030
1981	42	269	1 335	1 646	1 540	(550)	5 844	9 030
1986	54	195	1 565	1 814	2 350	(850)	4 686	8 850
1991	63	145	1 725	1 900	2 440	(1 120)	3 760	8 100
1992	71	54	1 800	1 925	2 300	(1 070)	3 625	7 850
1993	74	38	1 890	2 002	2 150	(1 020)	3 448	7 600
1994	78	32	1 950	2 060	2 130	(1 020)	3 190	7 380
1995	77	27	1 950	2 054	2 110	(1 040)	3 036	7 200
1996	79	26	1 947	2 052	2 030	(1 040)	2 918	7 000
1997	78	19	1 889	1 986	2 306	(1 123)	2 608	6 900
1998	82	19	1 840	1 941	2 350	(1 140)	2 509	6 800
1999 (prel.)	81	12	1 977	2 070	2 568	(1 790)	2 162	6 800

1) Osäker uppgift.

Källa: HUI.

Tabell 3.3.2

Omsättning av dagligvaror i detaljistledet 1997 och 1998

Annual turnover of everyday commodities in the retail line in 1997 and 1998

Säljgrupp och kedja	Dagligvaruomsättning, mkr		Förändring 1997–98, %		Marknadsandel, %	
	1997	1998	Löpande priser	Fasta priser ¹	1997	1998
ICA-gruppen	58 365	59 774	+2,4	+0,9	35,0	35,3
Kooperationen ²	32 624	32 836	+0,6	+0,8	19,6	19,4
D-gruppen	24 611	25 393	+3,2	+1,7	14,8	15,0
Hemköp ³	5 113	5 479	+7,2	+5,6	3,1	3,2
Bergendahls-gruppen	3 330	3 482	+4,6	+3,0	1,9	2,1
Övriga ⁴	42 456	42 465	–	–	25,5	25,1
Totalt	166 499	169 429	+1,8	+0,2	100,0	100,0

1) Fasta priser (volym) avser den procentuella förändringen sedan prisförändringarna räknats bort. Hänsyn har inte tagits till varierad andel av hög- och lågmomsvaror. En viktig förklaring till den större omsättningsökningen i fasta priser än i löpande är momssänkningen på livsmedel den 1 januari 1996 (från 21 till 12 procent).

2) Med Kooperationen avses KD AB, konsumentföreningarna och OK-föreningarna sammantaget.

3) Tidigare redovisad som Axel Johnson-gruppen.

4) Omsättningsuppgifterna är uppskattade och därför osäkra.

Källa: Fri Köpenskaps årliga marknadsöversikt Svensk Dagligvaruhandel.

Tabell 3.3.3

Dagligvaruhandelns uppdelning på varuslag 1997 och 1998

Convenience goods trade by different kinds of commodities in 1997 and 1998

Varugrupp	Löpande priser inkl. moms		Förändring 1997–98		Andel av dagligvaru-konsumtionen 1998, %
	Mkr 1997	Mkr 1998	i löpande priser, %	i fasta priser, %	
Livsmedel	125 227	127 735	+2,0	+0,8	75,4
Kemisk-tekniska artiklar	14 368	14 908	+3,8	+1,4	8,8
Tobak	15 743	14 959	–5,0	–11,9	8,8
Tidningar	3 540	3 558	+0,5	–12,8	2,1
Blommor	7 621	8 269	+8,5	+6,5	4,9
Totalt	166 499	169 429	+1,8	+0,2	100,0

1) Avser försäljning via egentlig detaljhandel. Försäljning via t.ex. gatukök ingår således men inte via restauranger och andra storkök. Försäljning av vin, sprit och starköl ingår inte.

Källa: Fri Köpenskaps årliga marknadsöversikt Svensk Dagligvaruhandel.

3.4 Intermittent statistik

SCB:s särskilda undersökning av hotell och restaurangbranschen 1996

SCB genomförde för år 1996 en särskild undersökning rörande hotell- och restaurangbranschen. Undersökningen gjordes på ett urval av ca 1 300 företag, vilka i centrala företags- och arbetsställerregistret (CFAR) hänförts till branschen Hotell- och restaurangverksamhet (SNI 55). Den omfattade både personliga företag (enskilda näringsidkare) och företag inom bolagssektorn. Undersökningens resultat har i resultatredovisningen räknats upp till totalnivå.

Undersökningen genomfördes med postenkät och bl.a. skulle uppges antal anställda, intäkter och kostnader med uppdelning på olika intäkt-/kostnadsslag samt antal sittplatser.

Efter komplettering av ofullständigt ifyllda blanketter via administrativt material och årsredovisningar stannade undersökningsbortfallet vid 9 procent.

Nedan redovisas vissa resultat från undersökningen. Det bör påpekas att den klassificering som skett på restaurangverksamhet i tabell 3.4 baseras på den huvudsakliga verksamheten i företaget. I första hand pub/drinkbar, pizzeria och café/konditori kunde ofta förekomma i anslutning till annan restaurangverksamhet och har i sådana fall hänförts till denna.

Tabell 3.4

Antal restauranger och sittplatser samt restaurangintäkter för hotell- och restaurangsektorn fördelat på typ av restaurangverksamhet 1996, mkr, exkl. moms

Number of restaurants, seats and operation income by type of restaurant 1996, SEK, millions excl. VAT

Restaurangverksamhet	Antal restauranger	Antal sittplatser	Restaurangintäkter, mkr
Gourmetrestaurang	1 039	134 228	5 089
Lunch-/kvarterstestaurang	2 782	220 797	6 782
Dans- och nöjesrestaurang	474	84 415	3 030
Restaurang i varuhus/köpcentra	156	13 000	556
Pub/drinkbar	529	26 035	1 713
Vägrestraurang	307	37 524	1 283
Personal-/företagsrestaurang	1 070	150 532	3 221
Pizzeria/pizzabutik	2 033	55 586	1 643
Kinesisk/asiatisk restaurang	553	31 781	1 112
Annan nationalitetsrestaurang	267	12 762	375
Café/konditori	1 641	81 557	2 204
Hamburgerrestaurang	264	23 638	2 851
Sallads-/smörgåsbar	210	4 454	269
Gatukök	1 737	28 762	2 253
Övrig restaurangverksamhet	1 452	99 585	4 158
Totalt	14 514	1 004 657	36 539

Källa: SCB, Tjänstenäringsstatistik.

Källor:

Tabell 3.1. Indextal rörande omsättningsutvecklingen i detaljhandeln publicerades varje månad t.o.m. 1997 av SCB i "Indikatorer, del 2". Fr.o.m. 1998 sker enbart publicering i databas i anslutning till SCB:s webbplats www.scb.se. Redovisning sker i både fasta och löpande priser.

Tabell 3.2.1. Statistik rörande försäljningen av alkoholhaltiga drycker har årligen presenterats av Socialstyrelsen i SOS-publikationen "Alkoholstatistik", senast i "Alkoholstatistik 1993". Från och med 1994 utarbetas statistiken av Alkoholinspektionen som publicerar statistiken den årliga publikationen "Alkoholstatistik". Delar av statistiken finns också tillgänglig på Alkoholinspektionens webbplats <http://www.alkoholinspektionen.se>.

Tabell 3.2.2. Se tabell 3.2.1.

Tabell 3.3.1. Handels utredningsinstitut (HUI) redovisar varje år statistik rörande handeln i "Konjunkturrapport för varuhandeln". Redovisningen avser bl.a. omsättning och antal butiker efter ägarkategori och butikstyp.

Tabell 3.3.2. I tidningen Fri Köpenskaps specialnummer "Svensk Dagligvaruhandel 1998-1999" redovisas branschstatistik rörande handeln.

Tabell 3.3.3. Se tabell 3.3.2.

Tabell 3.4. SCB genomför intermittent urvalsundersökningar för tjänstesektorn. För hotell och restaurangbranschen genomfördes en sådan undersökning senast för år 1996. Resultaten har redovisats i "Hotell- och restaurangbranschen 1996 - Fördjupad branschanalys enligt SNI 92", Rapport 34 från SCB:s tjänstenäringsstatistik.